

VYOBRAZENÍ OSOB S DUŠEVNÍM ONEMOCNĚNÍM V ČESKÝCH, CHORVATSKÝCH A SLOVENSKÝCH TIŠTĚNÝCH MÉDIÍCH

původní práce

Lucie Nawková¹
Tereza Adámková¹
Petra Holcnerová¹
Alexander Nawka¹
Bibiána Bednárová¹
Svetlana Žuchová¹
Tea Vukusic Rukavina²
Michal Miovský¹
Jiří Raboch¹

¹Psychiatrická klinika, 1. LF UK a VFN, Praha

²Andrija Stampar School of Public Health, School of Medicine, University of Zagreb, Chorvatsko

Kontaktní adresa

MUDr. Lucie Nawková
Psychiatrická klinika 1. LF UK a VFN
Ke Karlovu 11
128 00 Praha 2
e-mail: lucie.nawkova@gmail.com

Podpořeno grantem
5-D43-TW005810-07.

SOUHRN

Nawková L, Adámková T, Holcnerová P, Nawka A, Bednárová B, Žuchová S, Rukavina TV, Miovský M, Raboch J. Vyobrazení osob s duševním onemocněním v českých, chorvatských a slovenských tištěných médiích

Úvod: Pro veřejnost představují tištěná média nejdůležitější zdroj informací o duševních onemocněních. Je známo, že média značně přispívají ke stigmatizaci lidí s duševními poruchami. Tato mezinárodní komparativní studie popisuje obsahy mediálních sdělení o duševních onemocněních ve vztahu ke stigmatizaci ve třech středoevropských státech.

Metodika: Výzkumný soubor tvořily články týkající se tématu duševního zdraví publikované během pěti týdnů v roce 2007 v šesti nejčtenějších denících a týdenících v každém státě. Celkem bylo nalezeno 450 článků pojednávajících o duševních poruchách (203 článků v České republice, 172 na Slovensku a 75 v Chorvatsku). Mediální sdělení byla zpracována metodou obsahové analýzy za účelem dosažení kvantitativních i kvalitativních cílů.

Výsledky: Statisticky významné rozdíly byly nalezeny mezi třemi státy v distribuci článků podle umístění článku v periodiku, podle typu zmíněné diagnózy a podle agresivního aktu uváděného v souvislosti s psychiatrickým pa-

SUMMARY

Nawková L, Adámková T, Holcnerová P, Nawka A, Bednárová B, Žuchová S, Rukavina TV, Miovský M, Raboch J. The portrayal of people with mental illness in Czech, Croatian and Slovak printed media

Objectives: Media are considered to be the public's primary source of information regarding mental illness. It's known that media significantly contribute to the stigmatisation of mental disorders, as well as the people with such ailments. This international comparative study describes the content of media messages about mental health in terms of stigma in three central European countries.

Methods: The study sample comprises articles pertaining to the topic of mental health collected during five week-long periods in 2007 chosen from the six most widely read newspapers and magazines in each country. A total of 450 articles with mental illness as main content were found (203 articles from Czech Republic, 172 from Slovak Republic, 75 from Croatia). Content analysis methods were used to achieve quantitative as well as qualitative objectives.

Results: Statistically significant differences were found among three countries in the distribution of articles associated with the position of articles, type of mental disorder and aggressive acts linked to psychiatric patients. Negative global im-

cientem. Negativní postoje vůči osobám s duševním onemocněním byly nalezeny v 37 % článků publikovaných v České republice, v 38 % článků na Slovensku a ve 40 % článků v Chorvatsku. Analyzované články ukázaly, že lidé s duševním onemocněním jsou častěji zobrazováni v roli pachatele trestné činnosti (29 %) než v roli její oběti (9 %).

Závěr: Výsledky naznačují, že stupeň stigmatizace lidí s duševními poruchami je relativně vysoký. Dochází k posilování negativních stereotypů, jelikož lidé s duševními poruchami jsou zobrazováni jako násilní jedinci. Na základě těchto zjištění mohou být praktická doporučení pro novináře vypracována zvlášť pro každou zemi.

Klíčová slova: duševní onemocnění, obsahová analýza, stigma, tištěná média.

pression of the text was found in the 37% articles from Czech Republic, 38% articles from Slovakia and 40% articles from Croatia. Analyzed articles showed dominance in portrayal of the mentally ill persons as perpetrators in crime related stories (29%) contrary to very low occurrence of those portrayed as victims (9%).

Conclusion: The results suggest that the degree of stigma of persons with mental disorders in all three countries is relatively high. Negative stereotypes are further strengthened as the persons with mental illness are depicted as violent individuals. Based on the findings, practical recommendations for journalists can be tailored specifically for each country.

Key words: content analysis, mental illness, printed media, stigma.

ÚVOD

Média jsou považována za hlavní zdroj, ze kterého veřejnost čerpá informace o duševním zdraví či nemocech.¹ Četné studie prokázaly spojitost mezi negativním mediálním obrazem osob s duševním onemocněním a negativním postojem veřejnosti,^{2,3} a dospěly tak k závěru, že stigmatizující zobrazení má přímý negativní vliv jak na osoby s duševní poruchou,⁴ tak na sociální politiku.⁵

Výzkum zaměřený na způsoby, jakými jsou psychiatrie a duševní nemoci prezentovány v médiích, začal probíhat ve druhé polovině 20. století. První komplexní studii realizoval v roce 1961 Nunnally²⁶ a zjistil, že osoby s duševním onemocněním jsou v médiích zobrazovány převážně negativně. Od té doby se touto tematikou zabývali i další autoři. Řada z nich zaznamenala, že se média tematice duševních nemocí věnují poměrně často. Popis osob s duševním onemocněním přitom bývá zkreslený a zdůrazňuje především jejich bizarní rysy.⁷ Mnoho studií opakovaně potvrdilo, že média často naznačují přehnanou souvislost mezi duševním onemocněním a agresivním chováním.^{8,9} Tento typ článků je také častěji umisťován na první stranu novin a časopisů, čímž se zvyšuje jejich vliv na čtenáře.¹⁰

V protikladu k těmto výsledkům dospěl Meagher ve své analýze irského tisku k závěru, že články pojednávající o duševních onemocněních jsou převážně kladné nebo neutrální.¹¹ K podobným závěrům dospěla i studie realizovaná v Austrálii, podle které mělo zpracování tematiky duševního zdraví v médiích široký záběr, méně se soustředilo na témata související s trestným a nebezpečným jednáním a obecně bylo hodnoceno jako kvalitní.¹²

Mediální obraz jednotlivých duševních onemocnění zkoumala Francisová a její kolegové.¹³ Články pojednáva-

jící o depresi, poruchách příjmu potravy a poruchách souvisejících s užíváním návykových látek byly častěji zaměřeny na sociální politiku a přístup k postiženým osobám, zatímco články o schizofrenii častěji popisovaly pacienty, příznaky a léčbu. V další studii se Wahl¹⁴ zaměřil konkrétně na zobrazení schizofrenie v populárních časopisech a konstatoval, že tematikou schizofrenie se zabývalo relativně málo článků, které však byly většinou přesné, pokud jde o popis příznaků, příčin a léčby tohoto onemocnění.

Ve střední a východní Evropě zatím proběhlo podobných výzkumů jen málo. Studie zaměřená na zobrazení duševních onemocnění v srbských médiích zjistila, že popis psychiatrických témat je často negativní a pacienti trpící duševním onemocněním bývají prezentováni jako osoby nebezpečné a jako oběti svého zdravotního stavu.¹⁵ V České republice se v 70. letech systematické analýze informací o duševních poruchách v tisku věnovali Janík a Kubíčková. Ti došli k závěru, že návykové poruchy a poruchy osobnosti patřily mezi nejčastěji zmiňované diagnózy, naopak méně časté byly zprávy o afektivních či psychotických poruchách.¹⁶ V nedávné době byla věnována pozornost především problematice mediálního obrazu drog a jejich uživatelů.^{17,18,19}

CÍLE

Cílem naší studie je porovnat obsah a ladění článků s psychiatrickou tematikou publikovaných v českých, slovenských a chorvatských tištěných médiích. Mezinárodní srovnání by mělo přinést ucelenou informaci o zobra-

zení duševních poruch v tištěných médiích v jednotlivých zemích, která může posloužit jako základ pro cílené destigmatizační programy s ohledem na sociokulturní kontext.

Stanovili jsme si tyto výzkumné otázky:

1. Kolik článků s tematikou duševního zdraví/nemoci je uveřejněno na titulní stránce periodika ve srovnání s jeho ostatními částmi?
2. Jaké typy duševních poruch jsou nejčastěji zmiňovány v článcích?
3. Kdo je zdrojem informací v článcích pojednávajících o duševních onemocněních?
4. Jaké je zastoupení článků uvádějících agresivní chování v souvislosti s duševním onemocněním?
5. Jaké je celkové vyznění článků pojednávajících o duševních onemocněních?

METODIKA

Výzkumný vzorek tvořila mediální sdělení vztahující se k tématu duševních poruch publikovaná v šesti nejčtenějších denících a týdenících v každé zemi. Čtenost těchto periodik představuje více než 75 % všech čtenářů všech novin a více než 50 % čtenářů časopisů.^{20,21} Články související s duševním zdravím či onemocněním byly získány prostřednictvím mediální agentury. Sledovaným obdobím byly čtyři týdny náhodně vybrané z každých třech měsíců v průběhu roku 2007 a jeden týden náhodně vybraný z celého roku 2007.

K dosažení cílů tohoto výzkumu jsme zvolili metodu obsahové analýzy, kvantitativní a kvalitativní výzkumnou metodu pro systematický a ověřitelný popis mediálních obsahů vycházející z vědecky podloženého kladení otázek.^{22,23} Tato metoda je vysoce strukturovaná a je určena pro zpracování velkého množství dat, což umožní dostatečnou statistickou analýzu výsledků.

Klíčová slova

Klíčová slova byla rozdělena do dvou skupin na neutrální (např. psychiatrie, deprese, anorexie) a stigmatizující (např. schizofrenik, alkoholik, neurotik).

Výběr článků

Z celkového souboru článků získaného na základě klíčových slov byly analyzovány pouze ty, ve kterých bylo téma duševních onemocnění hlavním obsahem. Počáteční soubor čítal v České republice 1424 články, na Slovensku 900 článků a v Chorvatsku 102 články.

Kódovací manuál

Kódovací manuál byl vytvořen speciálně pro tuto studii a vychází z teoretického rámce obsahové analýzy.^{24,25} Proces tvorby manuálu probíhal za spolupráce čtyř odborníků na duševní zdraví a dvou novinářů. Projednány byly různé otázky týkající se novinářského stylu a způsobu podávání zpráv o duševních poruchách. Kódovací manuál se skládá ze dvou částí: identifikační kategorie a analytické

kategorie. Identifikační kategorie byly použity pro snadnou identifikaci jednotlivých položek a pro nalezení spojitosti s analytickými kategoriemi, ty sloužily jako základ pro odpovědi na klíčové otázky výzkumu.

Mezi identifikační kategorie patří název článku, datum vydání, název média, typ média, strana a počet slov. Články byly kódovány i z hlediska typu duševních poruch a zaměřili jsme se také na to, kdo je zdrojem informací o duševních onemocněních, je-li zahrnuto např. stanovisko odborníků, osob s duševním onemocněním nebo jejich rodin. Rozčlenění vybraných duševních poruch odpovídalo Mezinárodní klasifikaci nemocí.

V rámci analytických kategorií jsme posuzovali, zda je ve článku uváděna souvislost duševní poruchy s agresivitou a jaké je celkové vyznění článku. Kategorie „agresivita“ byla rozdělena na dvě části. V kategorii „agresivní chování“ jsme hodnotili, zda osoba s duševním onemocněním vystupuje v roli pachatele, či oběti násilného činu. V kategorii „agresivní akt“ jsme zjišťovali konkrétní typ agresivního jednání, který je v článku zmíněn. V rámci posuzování celkového vyznění článku byly články hodnoceny podle přítomnosti kladného či záporného prohlášení jako negativní, pozitivní, smíšené, nebo neutrální.

Kódovací proces

Každý článek byl kódován třemi samostatnými posuzovateli v každé zemi. Inter-rater reliabilita mezi posuzovateli byla určena pro analytické kategorie jako tzv. Average Pair-wise Percent Agreement (APPA). APPA pro kategorie „agresivní akt“ a „agresivní chování“ byla více než 88 % ve všech třech zemích, nižší APPA skóre bylo zjištěno v kategorii „celkové vyznění článku“. Protože byl tento výsledek APPA méně uspokojivý, konečné hodnocení této kategorie proběhlo na základě shody všech tří posuzovatelů v každé zemi.

Statistika

Rozdíly mezi jednotlivými frekvencemi byly stanoveny na základě χ^2 testů nebo non-parametrických testů, případně po testování na distribuci. P hodnoty menší než 0,05 byly považovány za statisticky významné. Všechny statistické analýzy byly provedeny statistickým softwarem SPSS 13.0 (SSPS vč., Chicago, IL, USA).

VÝSLEDKY

Studie zpracovává 450 článků, což představuje v průměru 30 článků s psychiatrickou tematikou vydaných za týden v nejčtenějších denících a časopisech v každé zemi. Dle typu média, ve kterém byly články publikovány, se z čistě kvantitativního hlediska jakožto nejdůležitější ukazují tzv. seriózní deníky (256), následované tzv. bulvárními deníky (153) a až pak časopisy (41).

1. *Kolik článků s tematikou duševního zdraví/nemoci je uveřejněno na titulní straně periodika ve srovnání s jeho ostatními částmi?*

Články na titulní straně byly publikovány ve všech třech státech pouze v malém procentu. V České republice

bylo na titulní straně uvedeno celkem 26 článků, což tvoří 13 % všech článků. Naproti tomu v Chorvatsku to byly pouze 4 články (5 %), stejný počet článků byl zaznamenán na Slovensku, zde to však představuje pouze 2 % všech článků (tab. 1)

2. *Jaké typy duševních poruch jsou nejčastěji zmiňovány ve člancích?*

Mezi tři nejčastěji zmiňované diagnózy patřily ve všech státech návykové nemoci, afektivní poruchy a psychotické poruchy. Velkou část souboru tvořily články, které se nevztahovaly k určité diagnóze (tab. 1).

3. *Kdo je zdrojem informací ve člancích pojednávajících o duševních onemocněních?*

Stanovisko odborníka z oblasti duševního zdraví bylo uvedeno zhruba v jedné třetině článků v každém státě a lidé s duševním onemocněním byli citováni v 10 % článků. Téměř shodně jako osoby s duševním onemocněním byli citováni i jejich příbuzní.

4. *Jaké je zastoupení článků uvádějících agresivní chování v souvislosti s duševním onemocněním?*

Agresivní chování bylo uváděno v souvislosti s osobami s duševním onemocněním v 49 % článků v Chorvatsku, v 25 % článků v České republice a ve 40 % článků na Slovensku. Lidé s duševním onemocněním byli prezentováni jako pachatelé přibližně třikrát častěji než jako oběti agresivního jednání (tab. 2). V těchto člancích byli lidé s duševním onemocněním nejčastěji uváděni v souvislosti s činy, jako je spáchání vraždy (Chorvatsko 25 %, Slovensko 12 % a Česká republika 8 %) či fyzické napadení (Chorvatsko 16 %, Slovensko 11 % a Česká republika 6 %). Tyto články obsahovaly např. tato sdělení: „Pražské policisty zaměstnalo rozsáhlé pátrání po psychicky nemocném muži, který se choval agresivně (...) Muž pobýval v rekreační chatě svých rodičů, jejíž interiér zdemoloval. Skončil na psychiatrii, o jeho osudu rozhodnou lékaři.“

5. *Jaké je celkové vyznění článků pojednávajících o duševních onemocněních?*

V rámci kategorie „celkové vyznění“ byly články kódovány jako pozitivní, neutrální, smíšené nebo negativní v závislosti na přítomnosti stigmatizačních nebo destigmatizačních tvrzení vztahujících se k duševním onemocněním. Negativní články byly téměř shodně zastoupeny ve všech třech zemích: 37 % článků v České republice, 38 % článků ve Slovenské republice a 40 % článků v Chorvatsku. Pozitivní články byly zastoupeny v 24 % v České republice a v 27 % v Slovenské republice, méně bylo těchto

článků v Chorvatsku, pouze 8 %. Chorvatsko mělo na druhou stranu více článků v kategorii smíšené, ty tvořily 36 %. V České i Slovenské republice bylo článků v této kategorii přibližně stejně, tj. 22 %, resp. 20 %. Pozitivní články zahrnovaly informace o destigmatizačních aktivitách, např.: „Týdny pro duševní zdraví se konají už od počátku devadesátých let. Cílem je informovat veřejnost o službách pro lidi, kteří mají nějaké psychické potíže (...) Chceme především otevřít téma, které je stále u nás bráno jako tabu, vysvětluje přednosta psychiatrické kliniky“. Články hodnocené jako negativní měly tendenci znázorňovat osoby s duševním onemocněním jako sociální ztroskotance: „Duševně postižený Z. Š. trpící schizofrenií pojídal z misky psí granule, lezl po zahradě jako zvíře a ústy sbíral shnilá jablka. Podle synovce a sousedů ho k tomu přinutil jeho bratr se svou manželkou...“.

DISKUSE

Jedná se o první komparativní studii zaměřenou na zobrazení psychiatrické tematiky v tištěných médiích ve třech střeoevropských zemích – v České republice, Slovenské republice a Chorvatsku.

V chorvatských a slovenských tištěných médiích tvořily články na titulní straně pouze zlomek všech článků o duševních nemocech, naproti tomu v České republice to byl každý osmý článek. Je známo, že čím negativnější, tedy více stigmatizující je obsah těchto článků, tím více přitahují pozornost čtenářů, a mají tak větší vliv na prodejnost tiskovin.²⁶

Studie realizovaná v Austrálii¹³ dospěla k závěru, že tématem 19 % článků o duševních nemocech v novinách jsou afektivní poruchy. Dle výsledků naší studie bylo zastoupení článků pojednávajících o afektivních poruchách na Slovensku a v Chorvatsku o něco vyšší (26 %, resp. 20 %), v České republice se těmito onemocněními zabývá pouze 12,3 % článků. I když v České republice probíhá řada aktivit zaměřených na zvýšení informovanosti o depresi, zdá se, že v této oblasti stále existují rezervy. Zajímavé je, že onemocnění související se zneužíváním návykových látek jsou v člancích zastoupena v poměru odpovídajícím jejich skutečné prevalenci ve sledovaných zemích. Alkohol a takzvané měkké drogy jsou přitom v těchto zemích rozšířenější než v ostatních regionech. Všechny země jsou z hlediska spotřeby alkoholu mezi prvními deseti evropskými země-

Tab. 1. *Umístění článku v periodiku a zmíněná diagnóza dle MKN-10*

Kategorie		Chorvatsko N = 75 (%)	Česká republika N = 203 (%)	Slovenská republika N = 172 (%)	Celkem N = 450 (%)	Testování mezi státy (Pearson χ^2)
Umístění článku v periodiku	Na titulní straně	4 (5)	26 (13)	4 (2)	34 (8)	$\chi^2 = 15,284$, df = 2, p = 0,001
	V dalších částech	71 (95)	177 (87)	168 (98)	416 (92)	
Zmíněná diagnóza dle MKN-10 (vybrané)	F10–F19	32 (43)	53 (26)	33 (19)	118 (26)	$\chi^2 = 51,718$ df = 10, p < 0,001
	F20–F29	12 (16)	18 (9)	29 (17)	59 (13)	
	F30–F39	15 (20)	24 (12)	45 (26)	84 (19)	
	F40–F49	14 (19)	8 (4)	15 (9)	38 (8)	
	F50	5 (7)	18 (9)	14 (8)	37 (8)	
	Žádná	18 (24)	75 (37)	52 (30)	145 (32)	

Tab. 2. Zdroj informací citovaný v článku a agresivita uváděná v souvislosti s duševním onemocněním

Kategorie		Chorvatsko N = 75 (%)	Česká republika N = 203 (%)	Slovenská republika N = 172 (%)	Celkem N = 450 (%)	Testování mezi státy (Pearson χ^2)
Zdroj informací citovaný v článku (vybrané)	Známa osobnost/celebrita	4 (5)	4 (2)	15 (9)	23 (5)	$\chi^2 = 9,460$, df = 8, p = 0,453
	Vědecké studie	10 (13)	14 (7)	9 (5)	33 (7)	
	Odborník z oblasti duševního zdraví	28 (38)	77 (38)	55 (32)	160 (36)	
	Duševně nemocný	9 (12)	16 (8)	21 (12)	46 (10)	
	Rodinný příslušník duševně nemocného	9 (12)	16 (8)	24 (14)	49 (11)	
Agresivní chování	Pachatel	31 (41)	32 (16)	52 (30)	115 (26)	$\chi^2 = 5,303$, df = 6, p = 0,258
	Oběť	5 (7)	11 (5)	10 (6)	26 (6)	
	Pachatel i oběť	1 (1)	7 (4)	7 (4)	15 (3)	
	Žádné	38 (51)	153 (75)	130 (60)	294 (65)	
Agresivní akt	Autoagrese	3 (4)	14 (7)	14 (8)	31 (7)	$\chi^2 = 30,688$, df = 6, p = 0,006
	Heteroagrese	35 (47)	37 (18)	48 (28)	120 (27)	
	Obojí	1 (1)	12 (6)	12 (7)	25 (5)	
	Žádný	36 (48)	140 (69)	98 (57)	274 (61)	

mi.²⁷ Výše uvedená korelace však neplatí pro články pojednávající o ostatních onemocněních (schizofrenie a poruchy příjmu potravy jsou ve člancích zastoupeny častěji, než by odpovídalo skutečnému výskytu, zatímco úzkostné poruchy a demence jsou zastoupeny méně často).

Zjistili jsme také, že třetina článků obsahuje vyjádření nebo názory odborníků v oboru psychiatrie, což je výrazně více než 15 %, která uvádí Wahl a kol. na základě studie provedené v USA.²⁸ Je ale jistě škoda, že samotným osobám s duševním onemocněním nebo jejich příbuzným (10 %, resp. 11 %) nebyl vymezen větší prostor. Řada studií totiž poukazuje na fakt, že popis duševního onemocnění formou autoportréту pacienta vedl k pozitivnímu vnímání těchto osob s důrazem na jejich schopnost překonávat své stigma.^{29,30} Stejně tak tyto články více než příznaky a důsledky onemocnění akcentují možnosti léčebných intervencí a možnost uzdravení. Podávají tak mnohem pozitivnější obraz života psychicky nemocných osob.³¹

Středoevropské země zatím nebyly příliš výrazně zastoupeny v dlouhém seznamu studií, které zjistily spojitost mezi psychiatrickou tematikou a tematikou násilí.^{8,10,32} Jedinou výjimkou je studie realizovaná v Srbsku,¹⁵ která udává, že téma nebezpečnosti osob s duševním onemocněním se objevilo přibližně v jedné třetině novinových článků. Obdobná studie provedená ve Velké Británii zjistila, že téma trestné činnosti bylo zmíněno ve 46 % článků.¹⁰ Tato čísla jsou podobná výsledkům zjištěným v naší studii, i když v tomto směru existují rozdíly mezi sledovanými zeměmi. Míra četnosti, se kterou jsou osoby s duševním onemocněním zobrazovány jakožto pachatelé násilných činů, je však značně zkreslující. Relevantní studie prokázaly, že osoby s duševním onemocněním, které neužívají drogy či alkohol, nepáchají násilnou trestnou činnost signifikantně častěji než ostatní populace.^{10,33} Dále bylo zjištěno, že pouze velmi malá pozornost je věnována případům, kdy jsou osoby s psychiatrickým onemocněním oběťmi násilných činů, ačkoli viktimizace je u těchto osob častějším jevem než agresivní chování.³⁴

Za zmínku stojí i zjištění, že pokud spojíme do jedné kategorie smíšené a negativní články, tj. všechny články obsahující alespoň jedno negativní tvrzení, pak tato kategorie ve všech třech zemích zahrnuje více než polovinu všech analyzovaných článků. Tento výsledek sice není pro čtenáře trpící duševní poruchou příliš povzbudivý, ale tím spíše by měl být impulzem pro organizátory destigmatizačních kampaní, aby vytrvali ve svém úsilí. Je známo, že negativní stereotypy vedou k omezení životních příležitostí a snížené samostatnosti osob trpících duševním onemocněním.³⁵

Pro další výzkum je třeba vzít v úvahu některá omezení této studie. Prvním je skutečnost, že výsledky se vztahují k pěti týdenním obdobím, takže některé případy se mohou opakovat a jiné naopak zcela chybět. Konečný soubor mohl být rovněž limitován výběrem klíčových slov. Stejně jako téměř ve všech ostatních studiích v této oblasti byly předmětem analýzy pouze písemné materiály, takže kódování nezohledňuje významné vizuální informace, jakými jsou například fotografie.

ZÁVĚR

Mediaální zobrazení duševních onemocnění analyzované v naší studii vykazuje ve všech sledovaných zemích některé společné rysy. Ve všech třech zemích bylo zjištěno vysoké zastoupení článků se stigmatizujícím obsahem. Z hlediska typu onemocnění představují dominující téma návykové nemoci. Dále byly zjištěny i některé rozdíly, jako např. častější výskyt článků s tematikou duševních nemocí na titulní stránce v ČR či nižší zastoupení článků s destigmatizačními obsahy v Chorvatsku. Již samotný fakt, že negativně vyznívající články převažují nad těmi pozitivními, musí být impulsem pro všechny, kdo se věnují nikdy nekončícímu boji proti stigmatizaci. Výsledky této studie mají sloužit jako základ praktických doporučení pro novináře sestavených podle konkrétních podmínek v každé

ze sledovaných zemí. Cílem je zlepšit způsob prezentace tematiky duševního zdraví/onemocnění v médiích, minimalizovat potenciální diskriminační praktiky a podpořit tak osoby s duševním onemocněním ve vyhledávání odborné pomoci.

PODĚKOVÁNÍ

Autoři děkují za odbornou podporu prof. Howardu Goldmanovi, prof. Stephenu Hinshawovi, dr. Martině Rojnic-Kuzman a Ognjenovi Brborovicovi.

LITERATURA

- Anderson M. One flew over the psychiatric unit: mental illness and the media. *J Psychiatr Mental Health Nurs* 2003; 10: 297–306.
- Angermeyer MC, Matschinger H. The effect of violent attacks by schizophrenic persons on the attitude of the public toward the mentally ill. *Soc Sci Med* 1996; 43: 1721–1728.
- Philo G. The media and public belief. In: Philo G (ed.). *Media and Mental Distress*. Essex: Addison Wesley Longman; 1996: 82–114.
- Grinfeld MJ. Psychiatry and mental illness: Are they mass media targets? *Psychiatr Times* 1998; 15 (3).
- Olstead R. Contesting the text: Canadian media depictions of the conflation of mental illness and criminality. *Soc of Health and Illness* 2002; 24: 621–643.
- Nunnally J. *Popular conceptions of mental health: Their development and change*. New York: Holt, Rinehart and Winston; 1961: 331.
- Coverdale J, Nairn R, Claasen D. Depictions of mental illness in print media: A prospective national sample. *Aust N Z J Psychiatry* 2002; 36: 697–700.
- Allen R, Nairn RG. Media depictions of mental illness: an analysis of the use of dangerousness. *Aust N Z J Psychiatry* 1997; 31: 375–381.
- Sloven NB, Watson AC, Gracia G, Corrigan PW. Age analysis of newspaper coverage of mental illness. *J Health Comm* 2007; 12: 3–15.
- Ward G. *Making headlines. Mental health and the national press*. London: Health Education Authority; 1997: 98.
- Meagher D, Newman A, Fee M, Casey P. The coverage of psychiatry in the Irish print media. *Psychiatric Bull* 1995; 19: 642–644.
- Francis C, Pirkis J, Blood RW et al. The portrayal of mental health and illness in Australian non-fiction media. *Aust N Z J Psychiatry* 2004; 38: 541–546.
- Francis C, Pirkis J, Blood RW et al. Portrayal of depression and other mental illnesses in Australian non-fiction media. *J Community Psychol* 2005; 33: 283–297.
- Wahl OF, Borostovik L, Rieppi R. Schizophrenia in popular periodicals. *Community Ment Health J* 1995; 31: 239–248.
- Bilic B, Georgaca E. Representations of “Mental Illness” in Serbian Newspapers: A Critical Discourse Analysis. *Qual Res Psych* 2007; 4: 167–186.
- Janík A, Kubíčková N. Obraz duševně nemocného v našich denících. *Čes a Slov Psychiat* 1975; 71 (2–3): 92–100.
- Grohmannová K. Stimulancia a opioidy z pohledu médií. *Adiktologie* 2006; 6: 242–257.
- Miovská L, Brachová H, Miovský M. Obsahová analýza mediálních sdělení o drogách v ČR. *Alkoholizmus a drogové závislosti* 2008; 43: 193–204.
- Sivek V, Miovská L, Miovský M. Obraz uživatelů a užívání konopných drog v českých médiích v roce 2003. *Adiktologie* 2004; 4: 474–492.
- Ročenka Unie Vydavatelů: <http://www.rocenkaunievydavatelu.cz/2007/index.php?akce=ctenost&tg=1> [cit. 2009-03-26].
- Strategie online: <http://www.strategie.sk/showdoc.do?docid=40&citanost_tlace=2007> [cit. 2009-03-26].
- McQuail D. *Úvod do teorie masové komunikace*. Praha: Portál; 1999: 640.
- Schulz W, Hagen L, Scherer H, Reifova I. *Analýza obsahu mediálního sdělení*. Praha: Karolinum; 1998: 152.
- Kerlinger FN. *Základy výzkumu chování*: Academia; 1972: 705.
- Šťastná L, Miovský M, Novák P, Gajdošíková H. *Manuál kódování mediálních sdělení o drogách*. Tišnov: SCAN; 2009.
- Stuart H. Stigma and the daily news: Evaluation of a newspaper intervention. *Can J Psychiatry* 2003; 48: 651–656.
- World Health Organization, Alcohol consumption and harm: <http://data.euro.who.int/alcohol/Default.aspx?TabID=4936> [cit. 2009-09-03].
- Wahl OF. Commentary. *Curr Opin Psychiatry* 2001; 14: 530–531.
- Byrne P. Psychiatry and the Media. *Adv Psychiatr Treat* 2003; 9: 135–143.
- Nairn R, Coverdale J. People never see us living well: an appraisal of the personal stories about mental illness in a prospective print media sample. *Aust N Z J Psychiatry* 2005; 39: 281–287.
- Nairn R. Does the use of psychiatrists as sources of information improve media depictions of mental illness? A pilot study. *Aust N Z J Psychiatry* 1999; 33: 583–589.
- Corrigan PW, Watson AC, Gracia G et al. Newspaper stories as a measure of structural stigma. *Psychiatr Serv* 2005; 56: 551–556.
- Steadman HJ, Mulvey EP, Monahan J et al. Violence by people discharged from acute psychiatric inpatient facilities and by others in the same neighbourhoods. *Arch Gen Psychiatry* 1998; 55: 393–401.
- Hodgins S, Cree A, Alderton J, Mak T. From conduct disorder to severe mental illness: associations with aggressive behaviour, crime and victimization. *Psychol Med* 2008; 38: 975–987.
- Hinshaw SP, Stier A. Stigma as related to mental disorders. *Annu Rev Clin Psychol* 2008; 4: 367–393.